

שעתא למיקתא

גליון ק' - פ' בחקתי ה'תשע"ב / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

האם כלים חשמליים חייבים טבילה

עיי בע"ז (עה): שהלוקח כלי מן העכו"ם צריך להטבילו במקוה של מי סאה והיינו במקום שנדה טובלת בו. וכן פסקו בטש"ע (ו"י רסי קפ). ואין חייבים טבילה מדאמי אלא כלי סעודה העשויים ממתכת כמבואר בע"ז וברש"י (שם). אבל לא זכוכית אינם חייבים אלא מדרבנן, כמבואר ברע"א (שם) ועוד פוסקים.

והנה הסכמת הפוסקים דכלי סעודה חייב טבילה אפי' אם הוא מורכב בחלקים "אלקטריים" המתקלקלים לגמרי בשעת טבילתם במים, כמבואר בשבט הלוי (ח"ב סי' נו אות ג) ובפוסקים המובאים לקמן. [אלא דלכא' יש לעורר סברא לפטור בכח"ג, דאם טבילת כלים הוי מצוה ולא מתיר (ויתבאר בזה בגליונות הבאים) י"ל דלא מסתבר שהתורה חייבה לטבול כלי המתקלקל ע"י כך, ד"דרכיה דרכי נועם" כתיב. וכעין זה מצינו בסוכה (כ"ב). וכן הנשמים ראש (סי' צד) והלקט יושר (אור"ח עמ' 85 ד"ה כתב) כתי' לפטור מטעם זה את מי שעלול להיות חולה ע"י קיום מ"ע. ועיי ברדב"ז (ח"י ססי תרכ"ב) שכתב ד"דרכיה ... כתיב וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא. ועיי עוד במעדני יו"ט (חולין פ"ג סי' סז ססי"ה), בב"ח (ח"י ססי רעה) וכו' (אח"כ תני סי' טט), וצ"ע בה].

אלא דנחלקו הפוסקים אם כלי המחובר לקרקע חייב טבילה. דדעת החכמת אדם (ככל על אות יג ונשי"א אות טו) דכלי גמור בתלוש המשמש עם הקרקע אף אם עשאו ע"ד לחברו חייב טבילה, אבל דבר שבתלוש אינו כלי ומשמש עם הקרקע אינו מקבל טומאה ואינו חייב טבילה. וכן פסקו הפת"ש (סי' קא) והערוכה (א) וט"ז (וכן דעת הגר"ש ואזנר שליט"א [צ"ל]). (מבית לוי יו"ד טבילת כלים עמ' קמב אות יד) דכלים שחברם לקרקע חייבים טבילה. [ואולם לפי המהר"י אסאד (ו"י ססי רטו) לא שייך כלל דין "מחובר" לענין טבילת כלים, עיי"ש. ובשבט הלוי (ח"ב סי' נו אות ג) כתי' בזה"ל: דפטור של מחובר מפקפק הוא, עיי"ש. ועיי עוד במנחת יצחק (ח"י ססי צג) ובקנה בשם (ח"ב סי' נה ד"ה והנה אף דעיקרן ויסודן) לענין גדר מחובר לקרקע].

ואולם דעת השב יעקב (סי' לא) והיד אפרים (על סעי' ה) דכל שעיקר תשמישו בעת שמחובר לקרקע פטור מטבילה. וכתב המנחת יצחק (ח"י ססי ע' אות ב) דכן נראה דעת הפוסקים הלכה למעשה. וכן נר' דעת הצ"ח (ח"י ססי כו אות א).

וגדולה מזו מצינו בחלקת יעקב (ח"י קבו ח"ב סי' סא אות ג) דכלי שימוש ע"י חשמל דינו ככלי המחובר לקרקע דפטור מטבילה [אלא דעיי"ש דאף לדידה סירים חשמליים וכד' חייבים טבילה אף שמשמש בהם בשעה שמחוברים לחשמל, דכיון שראויים לתשמישים שונים גם כשאינם מחוברים לכוהל חייבים טבילה]. אלא שגדולי הפוסקים הבאים אחריו דחו דבריו [עיי' בשבט הלוי (ח"ב סי' נו אות א), במבית לוי (שם), בתו"ה (ח"י ססי תת), בבאר משה (ח"י ססי ק) ועוד, ועיי לקמן. ומ"מ דעת האג"מ (ו"י ססי נו-נח) דהחלק החשמלי לא צריך להכניסו במי המקוה. ואלם החלקת יעקב (ח"ב סי' סא) והמנחת יצחק (ח"ב סי' עב) חולקים עליו].

מיהו יש לתת עצה לפטור כלי שמתקלקל ע"י טבילה, ע"פ החכמת אדם (שם אות יג) שכתב דכלי שאי"א להטבילו יש לנוקבו נקב גדול כדי שיתבטל מתורת כלי ואז יתקנו אומן ישראל. וכן פסק הפת"ש (סי' קא) ואין בזה משום הפקעה מהמצוה, עיי בגליון פ"ה ובחלקת יעקב (ח"ב סי' סא אות ב). וא"כ לכאורה ה"ה בנד"ד י"ל שיפרק את הכלי באופן שאומן צריך לתקנו ואז יחשב ככלי שעשאו ישראל.

אלא שבשבט הלוי (ח"י ססי קכב) יצא לדחות דבר החכמת אדם, כי חיליה לדידה משום דקיי"ל דחולכים "אחר המעמיד" להחמיר בטבילת כלים כמבואר בסיומן ק"כ (כגון כלי מתכת שמעמידו ע"י או איפכא), וה"ה דחולכים אחרי המעמיד להקל, וע"י אולינן בתר החומר והתיקון שעשה האומן ישראל. אולם הרי האי דינא דאולינן בתר המעמיד דדינא הוא [עיי' שו"ע (שם סי' ר"ג) ונושא כליו], וא"כ אולינן להחמיר אבל לא להקל. וכן מוכח מהט"ז (סי' קכ"ב סי' יב) שכתב: לענין אומן עכו"ם המתקן כלי של ישראל, דאם מקצת הכסף שעל ידו מתקן הכלי הוא של הגוי חייב בטבילה מדין מעמיד, אך לא יברך, דמעמיד ספיקא דדינא הוא. ועוד דעיי דין מעמיד שביעור קטן מאל לא נשתנה הבעלות של עיקר הכלי, וחייב בטבילה גם אם הישראל תיקן הנקב. ועיי כלי נכרי שנחייב בטבילה גם אם עשה ישראל אח"כ נקב וסתמו מחדש אין זה סבה לפטור מן הטבילה, עכ"ת ד' ועיי"ש שכתב דצ"ע לענין ברכה אם יכול לברך עליו, דאפשר דנחשב צד החכמ"א כצד ספק ע"פ שיטבול בלי ברכה].

ואולם לכאורה צ"ע בזה שהרי המעיין בחכמת אדם הנ"ל יראה שציון לדבריו שם באות ד' שמבואר דהטעם דמהני תיקון זה לפטור מטבילה הוא כי אומן שמתקן כלי הוי כאילו הכלי שלו דאולינן בתר המעמיד כלומר בתר "האומן" המעמיד הכלי (כהבנת הב"י בסוגיא דשם), דקיי"ל "אומן קונה בשבח כלי" (וזה כהבנת הש"ך (סי' קא) שהוסיף כן בדעת הב"י). כלומר כיון שעכ"פ האומן עשה תיקון חשוב בכלי הוי כשלו וכאילו עשאו. ובגוונא שהחומר שמתקנים הכלי על ידו הוא של האומן אולינן בתר האומן אף מפני שיש לו גם כן "חלק בכלי".

ולפי' לכאורה לא שייך חופשית השבט הלוי דהרי אף אם החומר אינו של האומן אולינן בתריה, כי "הוא" מעמיד את הכלי והוי כשלו ד"אומן קונה בשבח כלי", ואם החומר שלו נמי אולינן בתריה כי יש לו חלק בכלי, ואין דין זה תלוי במח' אם אזלי בתר המעמיד, דהתם הנידון הוא "על החומר" המעמיד את הכלי.

ונהי דאכתי לא יצאנו ידי חובת שיטת ה"ט"ז שהביא השבט הלוי הנ"ל, דס"ל ד"הכל הולך אחר המעמיד" קאי על החומר המעמיד את הכלי, והיינו דכיון ש"החומר" מעמידו אולינן בתריה, דבכח"ג הוי תיקון חשוב שעל ידו קונה האומן בשבח הכלי. ולפי דבריו עצת החכ"א הנ"ל לא יצאה מידי מחלוקת.

אכן נראה דמאחר שדברי החכמ"א מבוססים על דברי השי"ך (שם) דמעמיד קאי על האומן, ואף לדעת ה"ט"ז מידי מח' ראשונים לא נפקא, במקום שאי"א להטביל הכלי שמכין להקל כדברי החכ"א. וכן פסק הגרי"ש שליט"א [צ"ל] (קובץ תשובות ח"י ססי א) לסמוך על עצת החכ"א. וכן דעת עוד מגדולי פוסקי זמננו כמבואר לקמן. [ואע"פ דבין לט"ז ובין לחכ"א מדין אומן קונה בשבח כלי אתינן עלה, והרי לדעת התורה"ד (ססי"ט) הובא ברמ"א (ח"י ססי שנו סעי' א) דיבמינו האומן אינו קנה כיון שבדיניהם אין אומן קונה בשבח כלי. וכן דעת החזו"א (בי"ק ססי י) ו"אומן קונה" שייך דבאם גם דיניהם הדין כן. ועוד דלפי כמה ראשונים הלכה אומן קונה בשבח כלי, עיי ברי"ף (בי"ק לה: ברי"ף), ברא"ש (קדושין סי' כא), ועיי עוד בשו"ע (ח"י ססי יג) ונושא כליו. מ"מ אף לדבריהם עצה זו מועילה עכ"פ כשהחומר של האומן, דהכלי הוי כשל האומן משום שגם יש לו חלק בו כנ"ל, ועיי בחי' חת"ס (סי' קכ ססי יא). ועוד י"ל דבאמת בני"ד דהישראל כבר קנה הכלי ונמצא בפרשתו י"ל דא"צ שיקנה האומן מדין אומן שהרי הוא כבר של הישראל וסגי בתיקון שהיה קונה בו מדין אומן קונה בשבח כלי, ועיין].

אלא דאכתי צ"ע האם נוכל לומר כעצת החכ"א בני"ד, דשאני התם שסותם את הנקב והוי תיקון דשייך לומר בו אומן קונה בשבח כלי, אבל בני"ד אם רק מפרק חלק האלקטרי ושוב מחברו יש להסתפק בזה, דכבר מבואר במרדכי (סי' תנט) ובתורה"ד (סי' ש"ט ד"ה ולא) דבעינן שהאומן יחדש בו משהו אבל אם לא חידש רק חיבר את הכלי ע"י משמרים וכד' לא קנה. [ועיי בדרכ"ת (ססי"ק פג) בשם כנף רננה (סי' מח) ובחי' הגר"ש שקאפ (סי' ס"ד אות ד' ד"ה וזה ד"ה והעולה). ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' תז) כתי' דבעינן שחבר הניכר בכלי]. וכן היכן דהחומר של האומן ועל ידו סותם את הנקב אולינן בתר האומן כי גם נתן חומר משלו, אבל הכלי הוי כשל האומן חלקיו למקומן (אבל אם באמת

האומן מוסיף חומרים משלו להעמיד הכלי אה"י דמהני, ועיין בהגה דלעיל).

ובאמת במנחת שלמה (מדי יענה ח"ב סי' סו) סמך על פירוק הכלי רק בצירוף דעת החלקת יעקב הנ"ל [והיינו כשמבטלו מתשמישו ואינו ראוי לשימוש אלא ע"י אומן שיתקנו, וכגון ע"י פירוק חוטי החשמל שבתוך הכלי ממש דחשיבי כגוף הכלי. ועיי"ש שבפירוק התקע או החוט שמחוץ לכלי לא מתבטל מלהיות כלל]. מאידך הגרי"ש שליט"א [צ"ל] (קובץ תשובות ח"י ססי א) סמך לגמרי דמהני פירוק הכלי, וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"י ססי תת). ועיי בשבט הלוי (ח"ב סי' נו אות ג).

ועכ"פ יש עוד עצה לפטור כלי הנ"ל מטבילה, והיינו ע"י נתינתו במתנה לגוי ולחזור ולקבלו בהשאלה, כמבואר בדרכ"ת (סי' קכ ססי קיב) בשם שלחן גבוה (סי' תנא ח"ב סי' יא) וסי' קכ ססי יא, בבן איש חי (מטות שנה שניה אות ח אות יא) ובמנחת יצחק (ח"י ססי קכו אות ב). ואף המ"ב (סי' שכג ססי"ה) אפשר דידוע בני"ד, ואכמ"ל. [ואולם דעת השבט הלוי (ח"י ססי קסד) דאין לסמוך ע"י אף בכלים שפירחא לטובלבם, ועיי בחלקת יעקב (ח"ב סי' סא) א].

האם נשים חייבות בזימון והאם יזמנו על הכוס

אמרין בברכות [מה:] נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמן, נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין זמנין.

וכת' הטור (סי' קצט) דמשמע דנשים מזמנות לעצמן וחייבות לעשות כן, ובאשכנז לא נהגו כן. ויש מפרשים כדי לקיים המנהג הא דקאמר נשים מזמנות לעצמן פ"י אם רצו אבל חובה ליתא, וכן פ"י רש"י, וא"א הרא"ש ד"ל פ"י דל"כ חייבות קאמר דתני בערין [ג] הכל חייבים בזימון כהנים לויים וישראלים, וקאמר הכל לאתווי נשים, והיינו ע"כ חיובא מדקא' הכל חייבין.

ובמחבר [שם סי' פא] פסק דנשים מזמנות לעצמן ושות' וכת' הב"ח [שם ד"ה] נשים מזמנות לעצמן רשות] דדעת הגר"א בביאורו שהעיקר כהרא"ש ות"י שנשים מזמנות לעצמן חוב. אך העולם לא נהגו כן.

אולם לענין זימון בשם, כת' הטור משיבט דהרמב"ם [פ"ה ה"ח] דאסורות לזמן בשם, וביתר הב"י דטעמא מפני דהוי דבר שבקדושה וכל דבר שבקדושה לא יהא אלא בעשרה אנשים גדולים ובני חורין.

וכ"כ לדינא בלבוש [סי' יג] - נשים חייבות לברך ברהמ"ז, וכיון שחייבות ברהמ"ז אם רוצות לזמן הרשות בידן, אבל לא חייבו אותן חכמים בזימון. ודוקא ברכת הזימון בשלשה או רוצות יכולות לזמן, אבל בעשר להזכיר את השם אינן יכולות.

וכת' החסיד לאלפים [שם סי' טו] - י"א שנשים חייבות לזמן לעצמן, וי"א שהוא רשות אם רצו מזמנות. הנה כי כן ראו שילמד איש ידא ה' את בנות ביתו שתיינה מזמנות כשהן אוכלות בשלשה גדולות. אבל אינם יכולות לזמן בשם אפי' מאה. וכ"כ בא"ח [ש"ך פ"ט קוח סי' ג]. [ואולם בערוך השולחן [סי' טז] כת' דלא שמענו מעולם שנשים יזמנו לעצמן].

והנה בירש סי' קפ"ב כת' המחבר ד"א שברכה"י טעונה כוס אפי' ביחד, וי"א שאינה טעונה כוס אלא בשלשה, וי"א שאינה טעונה כוס כל עיקר. וכת' הרמ"א דב"מ מצוה מן המובחר לברך על הכוס. וביתר המש"ב [שם סי' טז] ד"ל דא"ל לעה שאין טעון כוס כלל, היינו שאין בה חיוב, אבל כ"ע מודים דמצוה מן המובחר לברך על הכוס אם יש לו יין בביתו.

וכת' עוד המש"ב - והנה המחבר לא הכריע בין הדעות, ודעת רש"ל ובי"ח להחמיר דבת"ז דק"ח כוס מינא, ומנהג העולם להקל בזה קדעה שלישית שלא לחזר אחר כוס אם לא נשתי לו יין דאז בודא מצוה מן המובחר לברך על הכוס. והשת"י ש' לרז"ג נשים להחמיר ולזמן לעצמן, האם מצוה מן המובחר שזמנו על הכוס כאנשים.

ובפי' ללב [ח' יצחק בן הר"ח פלאגי - סי' א] כת' - נשים מזמנות לעצמן אפי' בכוס, וכדאייתא בזה"ל [פרשת כי תשא דף ק"צ ע"א] וז"ל: "ה' נהרור אלו כל הגוים, אע"ג דנשים וקטנים פטורין מן המצות בכוס דברכה הכל חייבין בלבד דינדעון למאן מברכין וכו' ע"ש. ועיינו לא ראו נוהגים כן. עכ"ל.

והנה במש"ב [סי' קס"ג] כת' דהא נשים מזמנות לעצמן רשות ל"ל הטעם דלא רצו חכמים להטיל עלהם חיוב ברכת הזימון כשהם בפ"ע משום שאינן מצי' כ"כ שיהיו בקיאות בברכת הזימון [ב"ש צ"ל]. כת' דאפשר עוד דהטעם משום דלכתחילה מצוה מן המובחר בשלשה לברך על הכוס וכדלעיל בסי' קפ"ב בה"ג ובאישה נגיא הדבר. עכ"ל.

ולדבריו בש"צ נמצא דאף בכה"ג שמהמירית לזמן לעצמן, מ"מ אין להם לזמן על הכוס, מפני שהדבר נגיא לראיה. ובה יתבאר מנהג העולם שלא נהגו שמזמנות על הכוס.

ובעיקר היהא דינא נשים מזמנות לעצמן רשות, היינו דוקא באוכלות בפני עצמן, אבל כשאוכלות עם האנשים כת' הב"י בשם הסמ"ג [עיי' סי' כז] ק"ט ע"ד משמיה דר"י דחייבות בזימון. וכן פסק המחבר [שם]. וכת' הב"ח [ד"ה א] אבל כשאוכלות דפשוט דהיינו אפי' אישה אחת.

וכת' הלבוש [סי' ד] דכשאוכלות עם האנשים חייבות בזימון דמגו דחל חובת הזימון על האנשים בסעודה זו חל גם כן עליהן, מיהו א"פ שחייבות בברכת רשות, היינו דוקא באוכלות בפני עצמן, אבל כשאוכלות עם האנשים כת' הב"י בשם הסמ"ג [עיי' סי' כז] ק"ט ע"ד משמיה דר"י דחייבות בזימון. וכן פסק המחבר [שם]. וכת' הב"ח [ד"ה א] אבל כשאוכלות דפשוט דהיינו אפי' אישה אחת.

המתאמץ בשבת האם עובר על מצות עשה ד"תשבות"

איתא במכילתא (פ"ב בא, פרשה ט) וישמרתם את היום הזה" (שמות יב יז) למה נאמר, והלא כבר נאמר "כל מלאכה לא יעשה בהם" (שם פס"ט), אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה, דברים שהן משום שבות מניין, תלמוד לומר "ישמרתם את היום הזה" להביא דברים שהן משום שבות, ע"כ.

וביאר הרמב"ן (אמור כג, כד) שהמדרש אתא למימר ששנינו מן התורה להיות לנו מנוחה אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות, ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום, ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנות מקיף, לכך אמרה תורה "שבתון" שיהיה יום שבתה ומנוחה לא יום טורח, ע"כ. וכן נקט הרשב"א ר"ה לב: ד"ה מתני'. ובגרי"פ לרס"ג (מצוה לד) כת' שזו דעת הרס"ג. ועי' במהרצ"ח (שבת קיד: והגהה ח). שביאר בדעת הרמב"ן שנמסר הפס' לחכמים. וכ"כ בהגהות הגר"א (במכילתא שם אות יג). ועי' במשך חכמה (והתחן ה, יב).

וכן נראה מפשט דברי הרמב"ם (שבת פכ"א ה"א) דכתב "נאמר בתורה (שמות פכ"א) תשבות אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות...". ועי' במנ"ח (מצוה פה אות ב ד"ה ומבאר) דאפשר דבאמת נשים פטורות בעשה דתשבות דהוי מ"ע שהזמן גרמא, אך לא מצינו בשום קדמון ואחרון לחלק בין אנשים לנשים בזה, ע"כ.

אלא שהמגיד משנה (שם) כת' ב' ביאורים בדברי הרמב"ם, א' שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבאר עניניהן ושיעוריהן ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום לכך אמרה תורה תשבות, וכ"כ הרמב"ן ז"ל. ב' דיש לשבותין על דבריהם סמך מן התורה מתשבות. וזה דרך הברייתות שבמכילתא, ע"כ.

וכתב בלחם משנה (שם) דאין לפרש דכוונת המגיד משנה (בפירוש הראשון) שהשבותין כולם אסורים מה"ת, אלא כוונתו שהתורה אסרה מלאכות גמורות, אבל בפחות מהשיעור לא, מפני שהתורה לא אסרה קודם אלא המלאכות כפי השיעורים והעניינים שנתבאר אבל המלאכות עצמם בפחות מן שיעור החיוב לא נאסר מן התורה לכך אמרה התורה "תשבות". והפ"י השני הוא שלא באה התורה לאסור מיני שבות אלא מלאכות גמורות אבל חכמים סמכו בשבות על מקרא זה, ע"כ. [ולדעת הלחם משנה יוצא דחצי שיעור במלאכה אסורה משום "תשבות", אולם כבר תמהו האג"מ והמנחת שלמה המבוארים לקמן דהרי לא מהתם ילפינן ח"ש דאסור מה"ת, ועי' מש"כ בזה בס"ד בגליון צ"ח, ואכמ"ל].

יוצא מהלח"מ דליכא איסור דאין כלל בשבותים שקבעו חכמים. ובאמת כן נר' מהסמ"ג (מצוה ט) שכת' דמתשבות הוזהרנו רק על הליט' מלאכות, וכן מוכח מהחינוך (מצוה פה ומצוה רצו). וכן נקט הכפתר תמרים (סוכה מג. ד"ה אמר), ועיי"ש שכת' (בדעת הרמב"ם) כפשט השני של המ"מ דהיינו שיש לשבותין "סמך" מן התורה מ"תשבות", ובמנ"ח (שם אות ב) כת' שכן דעת רוב הפוסקים.

אלא שבאמת דהיינו שיש להמגיד משנה לא שמוע כדברי הלחם משנה שכתב שיש להמגיד משנה "ס"ל כהרמב"ן, והרמב"ן כתב להדיא דאיכא איסור דתורה בכח"ג. וכן הארעא דרבנן (מנ"י השין אות תרכ"ח השמטה רכז) כתב שדברי הרמב"ם "ס"ל לדברי הרמב"ן דשבותים אסורים מה"ת [וכן נקט בדעת הרמב"ם המנ"ח הני"ל]. וכ"כ החת"ס (ח"י"מ סי' קצה וח"ו ססי' צו ד"ה ושרשו פתוח). וכן נקטו הערוה"ש (סי' שח אות ד וסי' רמג) והרב פעלים (אוי"ח ח"ג סי' יב ד"ה פ"ה גבן לברד).

ועיי"ש בחת"ס (שם) דאע"פ שנמצא בדברי חז"ל דמקח וממכר אסור מדרבנן היינו באקראי, אבל הקובע מ"מ בשבת הרי הוא מחלל שבת בפרהסיא. ועיי"ש עוד דמשמע דעל מקח וממכר עובר איסור מה"ת אם עושה כן בקביעות (כדמשמע בדברי הנביא שהביא בתשובה שם), אבל בשאר שבותין עובר אף אם עובר באקראי, וכן מוכח מהערוה"ש הני"ל, ומהפוסקים המובאים לקמן. אולם שוי"מ

בבית יצחק (יו"ד ח"ב קו"א סי' ו והא"י ח"א סי' קמג אות א) שכת' שכונת הרמב"ן דוקא כשעובר על השבותים בקביעות. נמצא שלפי דברי הרמב"ן איכא איסור "עשה" אם אינו שובת בשבת, אלא דלאורה י"ל דדוקא אם עובר על "שבות" עובר עשה זו דנמצא שאינו שובת, אבל עשית דבר היתר אע"פ שהוא ע"מ מאמצים כטלטול דבר כבד י"ל דאינו בכלל עשה זו [אלא דמצונו בכמה מקומות דאסרו בשבת פעולות הכרוכות בטרחא שיהיא כמבואר במבאר"י (כלכלת השבת לי"ט מלאכות אות א ד"ה אמנם) ובמ"ב (סי' שמא ס"ק א ושע"ש שם אות ב, סי' שלג ס"ק ד וסי' שיש ס"ק כ ועוד)].

ועתה מצאתי באג"מ (אוי"ח ח"ה סי' כ אות כ) דכתב דלפי הרמב"ם העשה ד"תשבות" אינו דווקא על גרי המלאכה דחייב סקילה וחטאת, אלא אף על דברים של היתר, היינו שלא יעשה יותר מכפי הצורך אף על דברים של היתר שלא יטרח בהו שלא לצורך עתה, כמו לקבץ "האבנים" שנמצאים בחצרו שהוא רה"י, ואף בביתו. וגם אף כשהוא לצורך היום, כשהוא טירחא גדולה לאיש אחד ודרך לעשות זה בשניים, יהיה אסור לעשות זה בעצמו. וגם מסתבר שאסור לאדם גם כפי הראוי לאדם לעשות, אלא דווקא פחות מהדרך לאדם אחד לעשות בימות החול, שיהא ניכר שהוא שובת. [ועיי"ש שדחה דברי הפירוש השני של המגיד משנה]. ונראה דכוונתו כשעושה שבות דרבנן כטלטול אבנים משום מוקצה ע"י טרחא, עובר על עשה דתשבות, אבל אם עושה דבר היתר ע"י טורח י"ל דאינו עובר על עשה זו.

וכן י"ל בדעת המנח"ש (תנ"י סי' כט ד"ה ומה) שהביא בשם שו"ת שם אריה (אה"ע סי' צה) דשנים שעשו מלאכה הדבר צריך להיות אסור מה"ת מחמת עשה ד"ביום השביעי תשבות". ודחה דבריו דאף להרמב"ן הני"ל היינו דוקא כשטורח כל היום למדוד תבואה ולפנות אבנים ממקום למקום וכדו' דטרח טפי, משא"כ בעושה מלאכה א' באופן שיותר מה"ת.

שו"מ לבעל הצ"א (שביתת הים פ"ח אות ב) שכתב דפירוק משאות כבודת בשבת י"ל דיש בו איסור דח"מ של "תשבות" אשר הכוונה בזה לאסור על האדם עמל אפי' בדברים שאינן מלאכות. אולם אפשר דכוונתו דוקא משאות שיש בהם משום מוקצה (דבזה איירי שם) דבכח"ג איכא משום "תשבות", אבל בלא"ה לא. [ועי' במנחת חיים (ח"ב סי' קב ד"ה אב) שכת' דדבר שטורח בגופו ועמל בו הוא אסור מדאי' משום עשה דשבתו. והתם מייירי כשעושה דבר האסור מדרבנן אלא שהוא כרוך בטרחא. אולם עיין עוד מש"כ במהר"ם שיק (אוי"ח סי' קד ד"ה ועוד ב)].

והנה בחת"ס (ח"ה השמטות סי' קצה ד"ה היוצא) כתב דישאל הפותח חנותו בשבת וי"ט עובר על עשה הני"ל, ואם לא שמע ויא"א לכופו ע"י שרי המדינה הוי מומר לכל התורה שהרי מחלל שבת ב"פרהסיא" [ועי' במ"ב (סי' פפה) לענין גדר פרהסיא ובכח"ח (יו"ד סי' ב)], ופסול לעדות ולשבעה ולכל דבר ושחיתותו אסורה וכל מאכליו ומשקיו בחזקת איסור, ע"כ. והנה מבואר דהמחלל שבת בפרהסיא הוי מומר לכל התורה אף אם חיללו באיסור עשה לבד.

אולם עי' בפמ"ג (פתיחה כוללת ח"ד ס"ק א) דמסתפק האם בלאו שאין בו כרת כמו לאו דמחמר הוה מומר לכל התורה. ולשיתו שם (סי' שו אי"א סי' כט) שמסתפק לענין איסור תחומין דיי"ב מילין דאין בו לכו"ע רת לאו, האם הוי כעובד ע"ז. והביאו בשער הציון (שם אות ט) ובשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' יב ד"ה ברס) הוכיח מהפר"ח והתבא"ש (יו"ד סי' ב סי' כח) דדוקא דבשר שחייבו כרת וסקילה חשיב מומר לכל התורה. [ועי' בתוספת שבת (שם אות לד) ובמנחת חיים (שם). ועי' עוד בפמ"ש (יו"ד סי' ב סי' כח) בשם משנת הנמים דאף אם עבר על לאוין דשבת לא הוי מומר לכל התורה עד שיעבור על מיתות ב"ד. והביאו הכה"ח (יו"ד סי' ב אות ט). שו"מ בתשו"ה (ח"ב סי' רה ד"ה ושע"ת) שכתב בשם הגר"ח מבריסק דהעובר על שבת בנו נעשה מומר לחלל שבתות אף שאינו אלא לאו כיון שזהו בכלל מלאכת דשבת דחמיר, ואכמ"ל].

נודה לה' בכל לבב על חסדו שזיכנו והגיענו לראות בהוצאת גליון המאה מקרב לב אביע ברכה ותהילה

להרבנים הגאונים העמלים בבתיבתי חידושי תורה וליטוסים: הרב ש.פ. שליט"א.
הרב י. ר. שליט"א. ולהרב ח.ג. שליט"א אשר עמל רבות עבור יסוד המערכת והצלחתה.
וכמו"כ למחלקים, לעורכים ולשולחי הערות, ולתורמים - המסייעים בהוצאת עלון זה לאור עולם
יתברכו כולם ממרומים שיזכו להגדיל תורה ולהאדירה

העלון נתרם ע"י משפחת ע.

לרגל הולדת בנם יהונתן דוד בן ברכה אסתר נ"י
יה"ר שיזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך בריאות והרחבת הדעת

לע"נ הרב מרדכי מנחם מנדל בן ר' אברהם יעקב זצ"ל

חכמים לזמן יחד משום שנר' כפריצות לזמן אשה לצרף אותה עם אנשים, ואפילו עם בעלה אינו נאה לזמן. וכיצ"ב כת' ערוך השולחן (סי' ב) דכשאלו עם ג' אנשים חייבות הן ג' לשמוע ולענות ברכת הזימון, אבל לעצמן אין חובה, וכן אין מצטרפות לאנשים לזימון הדתהבירות אנשים ונשים הוה פריצות, ואפילו בעל ואשתו ובתו אין מצטרפין לזימון, ורק כשיש זימון בליעדן גם הן חייבות. וכת' הש"צ (הג"ל דלפי מ"ש לבאר הדטעם דנשים מזמנות רשות הוא מפני דלכתחילה מצוה מן המובחר לזמן על הכוס ובאשה הדבר נגאי, נראה שפיר מה שחייבות בזימון כשהם עם האנשים (דבכ"ג אפסר לקיים המצוה מן המובחר ע"י האנשים).

ומ"מ אף בכ"ג דהנשים אכלו עם אנשים ויחיבות בזימון, כת' הגה"ל [ד"ה ויוצאת בזימון דמשמע מדברי היד קטנה היא אסורה לבדך ברכת הזימון ולהוציא את האנשים, אלא צריכה לשמוע ולצאת מהזימון שמברכין האנשים (והיינו אף בכ"ג דאין מזמנין על הכוס לזיכא טעמא דנגאי). ובעיקר דינא דחייבו נשים בזימון כת' האגרות משה [א"ח"ה ד"ה סי' ט' אות י'] - בדבר נשים כשאכלו בשולחן עם ג' אנשים, חייבות לענות ברכת הזימון, כמפורש בסימן קצ"ט סיפ"ק ז'. אבל בחול, שליכא ברוב המקומות טעודה בקובעה לאכול כולן ביד, והיא טעודה בעשיית האוכלין ובהשגתן להשלחן לכל אחד, אין כוונתה ליטב לאכול ביד. וכ"כ כשיש לה ילדים קטנים שמתרדפין אותה, ואין לה פנאי לקבוע אכילתה אפילו בפני עצמה, וכ"ש שלא עם אחרים, בחול שכל אחד ממנה באכילתו, שא"כ הא לא שייכא כלל לאכילתו. ומזה נמשך שאף אם אירע לפנינו שגם האשה היה לה פנאי לאכול בקביעות, לא הורגלו הנשים לענות לזימון. אבל על היעל ודאי מוטל שיקרא לה כאשר היא חייבת, ולא להניח להאינשי לבדך קודם שהיא באה להשלחן לבדך יחד בזימון, או לכח"פ שחשיב ברוך שאכלנו, ותחכה ששיגמור המברך ברכת הון, ושבתת שדהל אוכלין יחד, ואין לשום אחד למהר לבדך, מוכרחין לקרוא לה לבדך יחד בברכת הזימון. ולא שייך לבקש זכות על הנשים, כי מה ש'לה לעשות עם האנשים זימנו בלידניה, ולא היכו לה. אבל האנשים שבתב שממהרין לבדך בזימון, ואין רוצין לחכות על הנשים, וגם אין קוראין להנשים, זה ודאי אסור בשבת, וגם בימי החול הרבה פעמים. ע"כ.

[ונכת' ע"י הרב ש.פ. שליט"א]

פניני מוסר

ההכנה לקבלת התורה

ג' התכונות לקבלת התורה: החתענמות בלימודה, ענוה, התחברות החכמים יחד - "אם אכן כונת הכתוב הוא להקדים ג' ענינים הם עיקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להתחילם נחלת ש-ד-ה היא תורתנו הניצמיה.

הא' הוא התחברות החתענמות בעסק התורה כי העצלות הוא עשב המפסיד השנתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכרנה ה' לתורה ידוקק לומר לשון חוק ואומץ עד גדר שימית עצמו עליה דכתיב זאת התורה אדם כי ימות וגו' דרשו ז"ל וכו', כמו כן רבותינו ז"ל ידוקקו בהוכרתם, לומר 'עסק התורה' השגולות התורה' ורבים כמזה... וכנגד זו אמר הכתוב 'וייסעו מרפידים'... נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים... הן עתה נסעו מבחינה זו והנינו עצמם לעבור עבודת משא בנינוס ה'.

ובגין ב' הוא השפלות והענוה כי אין דברי תורה מתקיימן אלא בניו שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמאמר, וכנגד זה אמר 'זייחננו כמאמר' פרש לשון שפלות וענוה כמאמר שהלל דורכים עליו. וענין ג' הוא בזימון יעוד חכמים בהתחברות כלב שלם וחמים לא שיהיו לבד בכדי שעליהם אמר הכתוב חרב אל הברים (ברכות טג), אלא יתוערו יחד ויהדרו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר 'זייחן שם ישראל' לשון יחיד שעשעו כולם יחד כאיש אחד, והן עתה יראים לקבלת התורה. (אור"ח הק' שם טו, ב).

לרגל גליון המאה

שלוחה הברכה לעורך "שמעתא עמיקתא" שליט"א
שיזכה להמשיך לזכות את הרבים
בברכת דברי תורה אליבא דהלכתא

נעוך ע"י מחבר קנטרט
"עבודת ספרית העומר חוג השבועות"
מסדרת עבודת המועדים

שמעתא עמיקתא

הערות ותורות ב"ש"ל
02 571-3932